

Küçük, A. (2026). Sosyal medyanın sosyo-kültürel ve siyasi boyutları. Evliya Çelebi Siyasal Bilimler Dergisi, (6), 72-90.

Araştırma Makalesi / Research Article

SOSYAL MEDYANIN SOSYO-KÜLTÜREL VE SİYASİ BOYUTLARI*

Ayşe KÜÇÜK¹

Öz

21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojilerinde gelişmeler, günlük yaşam pratiklerini tümüyle değiştirmiştir. Dijitalleşme, başta iletişim olmak üzere günlük yaşamın her alanında etkisini hissettirmeye başlamıştır. Gelişen teknoloji, sosyal ağların ortaya çıkmasına zemin hazırlamış ve bireylerin iletişim, haberleşme, alışveriş ve eğlence biçimlerini farklı bir boyuta taşımıştır. Sosyal medyanın ortaya çıkması ile birlikte ekonomik, ticari, sosyal, kültürel ve siyasi açıdan pek çok alanda dijitalleşmeye doğru bir geçiş süreci yaşanmıştır. Bu çalışmanın amacı, sosyal medyanın sosyal, kültürel ve siyasi boyutlarını dijitalleşme çerçevesinde incelemektir. Bu amaçla çalışmada öncelikle sosyal medyanın sosyo-kültürel etkileri, ağ toplumu ve dijital kültür kavramları üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Sosyal medyanın siyasi etkileri ise, dijital kamusal alan, dijital demokrasi, çevrimiçi siyasi katılım, dijital aktivizm ve dijital siyasi iletişim kavramları çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmada; sosyal medya, sosyal ve siyasi alanda bireylerin kültürel değerlerini, kamusal meseleleri tartıştıkları ortamı, eylem ve örgütlenme biçimlerini, siyasete katılma faaliyetlerini ve siyasi iletişim biçimlerini dönüştürmede önemli bir rol üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, Sosyal ağlar, Dijital, Dijitalleşme

SOCIO-CULTURAL AND POLITICAL DIMENSIONS OF SOCIAL MEDIA

Abstract

In the 21st century, advancements in information and communication technologies have completely transformed daily life practices. Digitalization has begun to make its impact felt in every aspect of daily life, especially in communication. Developing technology has paved the way for the emergence of social networks and has taken the ways individuals communicate, interact, shop, and entertain themselves to a different dimension. With the emergence of social media, a transition process towards digitalization has taken place in many areas, including economic, commercial, social, cultural, and political aspects. The aim of this study is to examine the social, cultural, and political dimensions of social media within the framework of digitalization. To this end, the study first attempts to analyze the socio-cultural effects of social media through the concepts of network society and digital culture. The political effects of social media are examined within the framework of the concepts of digital public sphere, digital democracy, online political participation, digital activism, and digital political communication. The study concludes that social media role a significant role in transforming individuals' cultural values, the environment in which they discuss public issues, their forms of action and organization, their political participation activities, and their forms of political communication in the social and political spheres.

Keywords: Social media, Social networks, Digital, Digitalization

* Bu makale, “Sosyal Medyanın Seçim Dağılımı Üzerindeki Etkisi: X, Y ve Z Kuşakları Perspektifli Bir Analiz (Şanlıurfa Örneği)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, E-posta: ayse91kucuk@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3085-9388

Başvuru Tarihi (Received): 05.01.2026 **Kabul Tarihi** (Accepted): 24.05.2026

Giriş

21. yüzyılda iletişimde Web 2.0 teknolojilerinin kullanılmaya başlanması ile birlikte geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini alan ve karşılıklı iletişim sağlayan sosyal medya, bireylerin yaşamlarını etkilemeye başlamıştır. İnternet teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte bireyler eğitimden eğlenceye, iletişimden alışverişe, sosyal yardımlaşmadan örgütlenmeye kadar her türlü ihtiyaçlarında internete başvurumaktadırlar. Günümüzde hemen hemen herkes tarafından, bilgi edinme, boş zamanları değerlendirme hatta alışveriş yapma gibi pek çok aktivitede sosyal medya yaygın olarak kullanılmaktadır.

Yaşanan teknolojik dönüşümle birlikte başta sosyal medya platformları olmak üzere pek çok dijital platformun bireylerin yaşamlarının her alanına nüfuz etmesi, bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan pek çok alanda geleneksel anlayıştan dijitalleşmeye doğru bir geçiş süreci yaşanmıştır. Bu süreçte özellikle toplumsal, kültürel ve siyasal yaşamda bu değişimin izlerini görmek mümkündür. Dijitalleşme süreci ile birlikte “ağ”, “dijital” “çevrimiçi” gibi pek yeni kavram hayatlarımıza girmiştir.

Bu çalışma, sosyal medyanın sosyal, kültürel ve siyasal alanlardaki etkilerini inceleme amacı taşımaktadır. Çalışmada, sosyal medyanın sosyo-kültürel ve siyasi boyutları dijitalleşme çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma, sosyal medyanın toplumsal ve siyasal alanda yarattığı değişimlere odaklanmaktadır.

Literatürde sosyal medya çoğunlukla dijital demokrasi, siyasal iletişim, çevrimiçi katılım ya da dijital aktivizm gibi kavramlar üzerinden tek boyutlu biçimde ele alınmaktadır (Ersöz, 2005; Güngör, 2012; Çildan vd., 2012; Gençer, 2015; Göksu, 2016; Aktan, 2017; Akdal ve Gezgin, 2018; Arslan, 2022; Sağlam vd., 2023). Bu çalışma ise sosyal medyanın sosyo-kültürel ve siyasal etkilerini birbirinden bağımsız süreçler olarak değerlendirmek yerine; ağ toplumu, dijital kültür, dijital kamusal alan, dijital demokrasi, çevrimiçi siyasal katılım, dijital aktivizm ve dijital siyasal iletişim kavramları arasındaki ilişkiselliği ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın özgün yönü, sosyal medyanın yalnızca bir iletişim aracı olmaktan çok; toplumsal örgütlenme biçimlerini, kamusal tartışma süreçlerini, siyasal katılım pratiklerini ve siyasal iletişim modellerini dönüştüren çok boyutlu bir dijital yapı olarak bütüncül bir çerçevede analiz etmesidir.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde sosyal medya kavramı analiz edilmiştir. İkinci bölümde sosyal medyanın sosyal ve kültürel alanda meydana getirdiği değişiklikler açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise, sosyal medyanın siyasal boyutları üzerinde durulmakta ve sosyal medyanın siyasal alanda medyana getirdiği yenilikler tartışılmaktadır.

1. Sosyal Medya

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ortaya çıkan sosyal medya, bireylerin günlük yaşam pratiklerini önemli bir biçimde dönüştürerek, bireylerin sadece iletişim biçimlerini değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda alışveriş tarzlarını, sosyalleşme biçimlerini ve eylem biçimlerini dijital platformlar ekseninde yeniden örgütlenmesine neden olmuştur.

Genel olarak sosyal medyayı, Web 2.0'ın teknolojik temelleri üzerine inşa edilen ve içeriğinin kullanıcılar tarafından oluşturulmasına ve değiştirilmesine imkân sağlayan internet tabanlı bir uygulama olarak tanımlamak mümkündür (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 61). Boy ve Ellison sosyal medyayı, “ağ” yapısı üzerinden tanımlamış ve sosyal medya kavramı yerine “sosyal ağ siteleri” terimini kullanarak tanımlamışlardır. Buna göre sosyal medya ya da sosyal ağ siteleri, herkese açık veya yarı açık bir profil oluşturmak, iletişim halinde oldukları diğer kullanıcıların listesini paylaştıkları ve diğer kullanıcıların profillerini görüntüleyebildikleri sanal ortamlar (Boyd ve Ellison, 2004, s. 211) olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal medyanın gelişimi, teknolojik gelişmelerden ayrı düşünülmemelidir. Sosyal medya, Web

2.0 teknolojilerinin gelişmesiyle hayatımıza girmiştir. Diğer bir ifadeyle internet teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte ortaya çıkan Web 2.0 teknolojileri, sosyal medyanın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İnternetin insanların hayatlarına girişi 1990'lı yıllara uzanmaktadır. İnternetin günlük hayatta kullanımıyla birlikte internetin birinci dönemi sayılan bu dönemine “Web 1.0” adı verilmektedir. 2000'li yılların başından itibaren internetin, bireylerin diğer bireylerle iletişime geçtiği, paylaşım amaçlı kullandığı ve sosyal ağ olarak nitelendirilen internet sitelerini temsil ettiği bu ikinci dönemine ise “Web 2.0” adı verilmektedir. Bu anlamda Web 2.0, bireylerin kullandığı sosyal medya (Facebook, Twitter vb.) uygulamalarının temsidir (Aydemir, 2020, ss. 105-109).

Web 1.0, günümüze göre daha ilkel kalan internet sitelerini ifade etmektedir. Bu dönemde kullanıcılar sadece alıcı ve okuyucu konumundadır. Kullanıcı ile internet siteleri arasındaki iletişim tek yönlüdür, dolayısıyla web siteleri ve kullanıcı arasında bir etkileşim yoktur. Kullanıcılar sadece verilen bilgiyi alan kişiler konumundadırlar (Aktan, 2017, s. 58). Bu doğrultuda Web 1.0'ın yetersizliği ve kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verememesi sonucunda Web 2.0 ortaya çıkmıştır. İnternet sitelerinde kullanıcı etkileşimini mümkün hale getiren ve sosyal medyanın altyapısını oluşturan Web 2.0, kullanıcının bu internet sitelerine katılımını ve içerik oluşturmalarını sağlayan bir akımdır. İnternet üzerinden erişime açık olan kişisel veya kurumsal web siteleri, ansiklopediler Web 1.0'ı; sosyal ağlar, bloglar ve wikiler ise Web 2.0'ı temsil etmektedir. Bu sayede üretilen içerikler sınıflandırılarak zenginleştirilmekte ve sanal bir sosyal ortam oluşturulmaktadır (Göksu, 2016, ss. 14-15). İnsanlar artık beğenmedikleri ya da güvenmedikleri haberleri takip etmemekte, geleneksel kitle iletişim araçlarına alternatif olan sosyal medyaya yönelmektedirler. Dolayısıyla Web 2.0, sosyal medya platformlarının gelişimini ve web uygulamalarındaki kullanıcı yönelimli kontrolün ortaya çıkmasını sağlamıştır (Koçyiğit ve Koçyiğit, 2023, s. 179). Bu sosyal medya platformlarından Facebook, YouTube, X (Twitter) ve Instagram, Web 2.0 ortamında kurgulanmış en popüler internet siteleridir.

Bu bilgiler ışığında sosyal medya, Web 2.0'ın teknolojik temeli üzerine kurulan, zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde kullanıcılara paylaşım, etkileşim ve tartışma olanağı sağlayan çevrimiçi web siteleri (Okudan-Dernek, 2020, s. 69) olarak ifade edilebilir. Bu tanıma göre sosyal medyanın temel özellikleri; içerik üretme, topluluklar, hızlı yayılım ve açık, çift taraflı diyalogdur (Aşkın, 2020, s. 273).

“Sosyal medya, bilginin veya kişisel yorumların basit, anlık ve karşı fikre açık bir çerçevede ortaya konulduğu platformlardır” (Dursunoğlu, 2017, s. 1582). Bireyin en temel psikolojik gereksinimlerini karşılamakta önemli bir faktör olan bu platformlar bireyin içerik oluşturabilmesine, sosyalleşebilmesine, yeni arkadaşlar edinebilmesine, tartışarak yeni fikirler öğrenebilmesine, beğenilmesine ve takdir görmesine, var olan yeteneklerini geliştirebilmesine olanak sağlamaktadır. Buna göre sosyal medya, mobil araçlar yoluyla sosyal konuşmalar ve etkileşimler geliştirmeye (Koçyiğit ve Koçyiğit, 2018, ss. 32-37) uygun bir ortam sunan sanal bir mecradır. Sosyal medyanın genel olarak şu üç şeyi yaptığı görülmektedir: eğlenme, sosyalleşme ve bilgilenme (Erdoğan ve Yumrukuz, 2021, s. 178).

“Sosyal medya interaktif ve kullanıcıların kendilerinin ürettiği içeriklerden faydalanan bir iletişim biçimini kullanan ve kişiler arası ilişkilerin oluşturulduğu ve yürütüldüğü yeni bir bilgi ağı ve teknolojisidir” (Yazıcı ve Karlı, 2016, s. 87). Sosyal medya, bireylerin çevrimiçi bir profil oluşturarak, paylaşım yapmasına imkân tanıyan web sitelerinin genel adıdır. Bireyler oluşturdukları bu profil ile bir taraftan sosyalleşirken diğer taraftan Web 2.0'ın sunduğu teknik altyapı ile kendi ürettikleri içerikleri kitlelere yayan birer yayıncıya dönüşmektedirler (Yaşar, 2020, ss. 29-32). Bu bağlamda sosyal medya, farklı eğitim düzeyine, kültüre, sosyal ve ekonomik yapıya, yaş ve cinsiyete sahip olan ve hiçbir teknik bilgisi olmayan bireyleri de birer kullanıcıya dönüştürmüştür.

Tüm bu özellikler sosyal medya kullanımının gün geçtikçe artmasını, yaygınlaşmasını; ticari

faaliyetlerden, toplumsal olaylara, gündem oluşturmada, siyasi alana kadar birçok farklı amaç için kullanılmasını da beraberinde getirmiştir. Bireyler tarafından en sık kullanılan sosyal medya platformları ise; Instagram, X (Twitter), Facebook, YouTube ve WhatsApp'tır.

2. Sosyal Medyanın Sosyo-Kültürel Boyutları

Bir iletişim aracı olarak kullanılan sosyal medya, günümüzde iletişim aracı olmanın ötesinde, sosyo-kültürel boyutları da olan bir değişim aracı haline de gelmiştir. Sosyal medyanın sosyo-kültürel etkilerinin başında birey ve toplum ilişkileri ile toplumsal kültür gelmektedir.

2.1. Sosyal Medya ve Ağ Toplumu

İletişim teknolojilerindeki köklü değişimler, iletişim araç ve yöntemlerini değiştirdiği gibi toplumu ve insan ilişkilerini de dönüştürmüştür. Yeni iletişim teknolojileriyle birlikte ortaya çıkan sosyal medya, toplumun temellerini yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Bu çerçevede toplumu oluşturan bireylerin ağlar etrafında bir araya geldiği ve birbirleri ile etkileşime girdiği yeni bir çağ ve toplum biçiminden söz edilmeye başlanmıştır.

Dijk, 21. yüzyılı “Ağlar Çağı” olarak tanımlamıştır. Ona göre bu ağlar, toplumumuzun sinir sistemi haline gelmektedir ve hem sosyal hem de özel yaşamlarımız üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Dijk, bu çağın özelliklerini şu şekilde özetlemektedir: Günlük yaşamlarımızı idame ettirmek için bugün sadece yollara, elektrik kablolarına, su borularına, posta kutularına, telefon tellerine ve televizyona bağlı değiliz. Artık dijital iletişim ağlarına ihtiyacımız var. Özellikle gençler artık mobil iletişim araçlarının, internetin ve sosyal paylaşım sitelerinin olmadığı bir dünyayı hayal bile edemiyor. Kısacası “birbirine bağlanmış bir dünyada yaşıyoruz” ve artık internet ve mobil telefon hizmetleri, dünyada yaşayan çoğu insan tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır (Dijk, 2016, ss. 11-12).

Ağ toplumunu, bilgi toplumunun bir devamı olarak gören Castells, “ağ, birbiriyle bağlantılı düğümler dizisidir” (Castells, 2008, s. 622) der. Tüm ağlarda düğümlerin ve etkileşimlerin olması sosyal ve teknolojik ağların ortak bir yönüdür (Fuchs, 2020, s. 138). Burada ağ kavramı, bir veya birden fazla toplumsal yapıyla birbirine bağlanmış, yani aralarında toplumsal bir bağ oluşturan bireylere gönderme yapmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ağlar, toplumsal yaşamın bir parçası olarak toplumsal ilişkilerin ortaya çıktığı günden bu yana var olagelmıştır (Özdemir, 2015, s. 128). İnsanlık tarihinin çoğu kısmında bu ağların örgütlenmesinde hiyerarşik, dikey, merkezi bir yapı, komuta ve kontrol mekanizmaları söz konusu olmuştur. Günümüzde ise bilgi ve iletişim teknolojilerinin kurulmasını olanaklı kılan ağlar çerçevesinde örgütlenmiş durumdayız. Diğer bir ifadeyle, bilgisayar temelli bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve özellikle internetin ortaya çıkması, ağların esnekliklerini ve uyarlanabilirliklerini etkin bir biçimde kullanmalarına olanak tanımaktadır. Kısacası internet, yeni bir toplumsal örgütlenme biçimini ortaya çıkarmıştır. Ağlarla örülü bu örgütlenmeye “Ağ Toplumu” adı verilmektedir (Castells, 2020, ss. 17-31).

Castells ve Gustavo da ağ toplumunu açıklarken bilgi ve iletişim teknolojilerinin dönüşümüne vurgu yapmaktadır. Castells ve Gustavo'ya göre toplum, kişilerin ihtiyaçlarına, değerlerine ve ilgilerine göre teknolojiyi şekillendirir (Castells ve Gustavo, 2005, s. 3). Teknoloji, toplumun bir parçasıdır ve toplum teknolojiyi yaratır, üretir ve yeniden üretir (Fuchs, 2020, s. 138). Bu anlamda teknolojik determinizm, toplumu ve kültürü şekillendirme (Şen, 2022, s. 127) ve dönüştürme gücüne sahiptir. İşte ağ toplumu da bilgi teknolojilerindeki bu dönüşümün bir ürünüdür (Castells ve Gustavo, 2005, s. 3).

Castells ve Dijk'e göre ağ toplumu, bilgi toplumunun devamıdır (Castells, 2008; Dijk, 2016). Bilgi toplumunun medyası ile bilgi, yalnızca hedeflenen kişilere ulaşmıştır. İnternetin etkisiyle ağ toplumunun medyası ile bilgi, ağlar aracılığıyla herkese ulaşmaktadır. Bu bağlamda ağ toplumu, sosyal yapısı internette biçimlendirilen bilgi ağları etrafında inşa edilen bir toplumu anlatmaktadır. Sosyo-teknik bir paradigma olan internet, ağ toplumunu oluşturan sanallığı işleyerek gerçekliğe

dönüştürmektedir (Yıldırım, A.F., 2023).

Sosyal ve medya ağlarından oluşan bir altyapının, toplumun her seviyesindeki (bireysel, grupsal/örgütsel ve sosyal) örgütlenme biçimini ifade eden ağ toplumunda, bu ağlar giderek artan bir biçimde bu toplumun (bireyler, gruplar ve örgütler) her bir birimini veya parçasını birbirine bağlamaktadır (Dijk, 2016, s. 41). Ağlar toplumlarımızın yeni sosyal morfolojisini oluşturur; ağlar oluşturma mantığının yayılması da üretim, deneyim, iktidar ve kültür süreçlerinde işleyişi önemli bir biçimde değiştirmektedir. Toplumsal örgütlenmenin ağ biçiminde olması, başka zamanlarda, başka uzamlarda gerçekleşmiş olsa da yeni teknolojik paradigma, toplumsal yapının tamamına yayılması için gerekli maddi zemini de sağlamaktadır (Castells, 2008, s. 621).

Günümüz toplumu, bireylerin zaman ve mekân sınırı olmaksızın sürekli bağlantı kurabildiği dijital ağlar etrafında şekillenmekte ve bu nedenle “ağ toplumu” olarak tanımlanmaktadır. Ağlar, günümüzün siyasi, ekonomik ve kültürel yaşamını belirleyen karşılıklı bağımlılık ve bağlantı ilişkilerinin temel yapısını oluşturmaktadır (Güven, 2021, s. 5). Bu yapı içerisinde ortaya çıkan ağ toplumu, bireylerin ve kurumların dijital iletişim ağları aracılığıyla sürekli etkileşim hâlinde olduğu, bireysel ve kitlesel iletişimin ağlar üzerinden gerçekleştirildiği yeni bir toplumsal örgütlenme biçimini ifade etmektedir (Özdemir, 2015, s. 128; Yıldırım, A.F., 2023). Bu dönüşüm, toplumsal ilişkilerin fiziksel mekânın sınırlarını aşarak dijital platformlara taşınmasına neden olmuş; bireylerin iletişim kurma, bilgiye erişme ve toplumsal süreçlere katılım biçimlerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Diğer bir ifade ile, ağ toplumunda bireyler sanal olarak bir araya gelmekte ve ağ toplumuna eklenmektedirler (Yıldırım, O., 2023, s. 32). Buna göre bu toplumunun en önemli özelliği, çift yönlü iletişim olmaktadır (Özdemir, 2015, s. 129).

Bununla birlikte ağ toplumu, daha demokratik bir yapıya sahiptir (Pepe, 2023, s. 34). İletişimin alanı yoğunlaştıkça, daha karmaşık ve daha katılımcı oldukça; ağ toplumu daha çok bilgiye ulaşma, kamusal söyleme daha çok katılma imkânı edinmiştir (Shirky, 2021, s. 158). Sosyal ağlar, toplumdaki her bireye nüfuz ederek, toplumsal olayların tartışılabilceği bir tartışma ortamı yaratmaktadır. Böylece bu sosyal ağlar, siyasi işleyiş içerisindeki fikir ve düşüncelerin demokratik bir ortamda çatışarak uzlaşmayı sağlayacak zemini oluşturacaktır. Yani sosyal ağlar, toplum yapısını etkileyecek yeni bir siyasi alan yaratmaktadır. Bu alan, siyasi unsurların değerlendirilmesine ve daha açık tartışmaya olanak tanımaktadır (Ceyhan, 2021, ss. 31-39)

Ağ toplumu, oluşturduğu yeni iletişim yapıları ile sosyal ilişkiler ve kişiler arası ilişkiler üzerinde de etkili olmuştur. Ağ toplumunun internet ortamındaki temsili ise sosyal medyadır (Güzel, 2020, s. 98). Sosyal medyada hayatın her alanını kapsayan iletiler dolaşımdadır. Sosyal medya kullanıcıları, olumlu, olumsuz, istediği veya istemediği şekillerde iletileri görebilmektedir. Bu çerçevede ağ toplumu, bireylerin sürekli olarak farklı iletilere maruz kaldığı bir toplum yapılanmasını ifade etmektedir (Yıldırım, O., 2023, s. 47).

Sosyal medya, söz konusu sosyal ağlarla birlikte toplumu oluşturan bireylerin yaşamlarına dahil olmaktadır (Güzel, 2020, s. 98). Bireyler, internetin oluşturduğu bu sosyal ağlar aracılığıyla birbirlerine bağlanmakta (Ceyhan, 2021, s. 30) ve sosyal medya hesaplarından ilgi alanları, değerleri, yakın ilişkileri ve hedeflerine bağlı bir biçimde çevrimiçi ve çevrimdışı olarak kendi ağlarını inşa etmektedirler. İnternetin esnekliği ve iletişim gücü sayesinde çevrimiçi sosyal etkileşim (Castells, 2020, s. 188) yani sosyal medya, toplumsal örgütlenmede artık daha çok rol oynamaktadır. Sosyal medya, aynı anda birçok kişinin çevrimiçi bir arada bulunmasını kolaylaştırdığından, eylem biçimlerinin de sanal ortama kaymasını mümkün kılmıştır. Günümüzde toplumsal hareketler de sosyal medya üzerinden gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Görüldüğü gibi ağ toplumunda bireyler sosyal ağlarını kurarken web tabanlı sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. Sosyal medya, sosyal ağların bir parçası olarak seçmenlerin oy verme davranışlarını da etkilemektedir. Ağlar, seçmenlerin siyasi aktörlerle olan iletişimlerini, siyasi gündemi takip etme ve siyasi bilgi edinme araçlarını, siyasi olana yönelik fikir ve düşüncelerini

ifade etme, paylaşma ve tartışma ortamlarını da değiştirmektedir. Dolayısıyla sosyal medya ve onun oluşturduğu ağ toplumu, sosyal yaşamda köklü değişimlere neden olduğu gibi siyasal yaşamda da köklü değişimlere neden olmuştur. İnternetin ve sosyal ağların her alanda temel bir iletişim aracı haline gelmesi, siyasal süreçleri yönlendirmede de bu ağların yoğun bir şekilde kullanılmasının önünü açmıştır. Kısacası, ağ toplumunda siyaset de artık ağlar üzerinden yapılmaya başlanmıştır.

2.2. Sosyal Medya ve Dijitalleşen Kültür

İletişim teknolojisindeki gelişmeler, toplumsal değişimi meydana getirdiği gibi kültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerin bir ürünü olan sosyal medya, kültürün dijitalleşme sürecini başlatmıştır. Bu süreçte sosyal medya yeni bir yaşam alanı sunarken, gündelik yaşam da adeta dijital platformlara taşınmıştır.

Manovich'e göre, bugün yeni medya devriminin tam ortasındayız ve kültürümüz bilgisayar tabanlı üretim, dağıtım ve iletişim biçimlerine dönüşmektedir (Manovich, 2002, s. 43). Manovich, "kültürel" terimini insan-bilgisayar-kültür ilişkisini tanımlamak için kullanmaktadır. Web siteleri, çevrimiçi müzeler, dergiler ve bilgisayar oyunları yeni medyanın kültürel nesneleridir. Kültürün oluşturulması bilgisayar tabanlı hale geldikçe bireyler de metin, fotoğraf, müzik gibi kültürel nesneleri kullanarak daha fazla arayüz oluşturmaktadır. Bu bağlamda bilgisayarlar mevcut ve kültürel verilerle etkileşime girmemizi sağlamaktadır (Manovich, 2002, s. 80).

Etkileşimlilik oranı ve yoğunluğu, geleneksel iletişim araçlarıyla kıyaslanmayacak zenginlikte bir iletişim aracı olan sosyal medya, akıllı cihazların da yaygınlaşmasıyla birlikte dev sanal ağları ve sanal kitleleri ortaya çıkarmış; kendi kültürünü oluşturmuş ve yeni bir yaşam biçimini dayatmıştır (Bostancı, 2015, s. 49). Bu noktada akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar gibi günlük hayatımızın büyük bir bölümünü kaplayan bilgi teknolojisi sistemleri, ağ toplumunun kültürel yapıda meydana getirdiği değişimlerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Aktaş, 2023, s. 36). Ağ toplumu kavramı etrafında özetlenen toplumsal dönüşüm süreçleri, toplumsal ve teknik üretim ilişkileri alanının ötesine geçer ve kültürü de derinden etkiler. Kültürel kalıplar, coğrafyadan soyutlanır, dijital iletişim hatlarıyla aktarılır hale gelir (Castells, 2008, s. 630).

Teknolojinin ve dijitalleşmenin bireysel ve toplumsal yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle birlikte dijital toplum ve dijital kültürden bahsetmek olanaklı hale gelmektedir. Zira teknoloji, toplumu değiştirme ve dönüştürme gücüne sahip önemli bir araçtır. Kültür de kendini iletişim yoluyla var etmektedir. Dolayısıyla toplumdaki iletişim biçimlerinin teknoloji temelli değişmesi, kültürün de yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İnternetin ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin yarattığı bu değişim günümüzde yeni bir kültür süreci olarak görülmekte ve bu süreç "dijital kültür" olarak kavramsallaştırılmaktadır (Koç, 2022, s. 502). Dijital kültür, internet ortamlarının, akıllı telefonların ve diğer akıllı cihazların vazgeçilmez olarak görüldüğü, bu cihazların statü sağlayan birer nesne haline geldiği, üretim ve tüketim süreçlerinin ağ teknolojileriyle şekillendiği, bireysel kimlik ve statülerin sanal ortamlar aracılığıyla kazanıldığı bir kültürel ortam olarak tanımlanmaktadır (Uçar, 2023, s. 16).

İçinde bulunduğumuz çağda dijitalleşme artık küresel bir özellik taşımaktadır. Dijitalleşme sadece bireyleri değil, aynı zamanda kültür, siyaset, hukuk, iktisat, eğitim ve sağlık gibi toplumu etkileyen tüm olguları da etkileyip dönüşüme uğratmaktadır. Günümüzde tüm insanların internet tabanlı iletişim teknolojilerini kullanmak durumunda kalmaları hem iletişim biçimlerini hem de kültürel kodlarını dijital teknolojilere bağlı olarak değiştirmektedir. Sanal ortamların kültürel kodları etkilemesinin nedeni, bu ortamda yer alan her türlü bilgi, ses, görüntü ve nesneler gibi her şeyin internetin bir parçası olarak dijitalleşmesi olarak belirtilmektedir. Kültürün dijitalleşmesi, bireylerin sosyal medya mecralarında etkileşimli bir biçimde iletişim kurma, düşünce ve davranış biçimlerini bu alanda ifade etme ve bireylerin değişen alışkanlıklarını kapsamaktadır (Şüküroğlu, 2023, ss. 113-114).

Dijitalleşme, daha çok ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri kapsadığından, bu alanlarda etkilerinin çok daha fazla olduğu görülmektedir. Dijitalleşme, ekonomik yapıyı üretim ilişkilerini ve iletişim biçimlerini değiştirerek sosyo-kültürel yapıyı etkilemektedir (Beyaz-Özbey, 2022, s. 146). Sonuçta tüm bunlar yani kitle iletişim araçları ve kişisel ilişki ağları birlikte kültürel kalıpların gelişmesini sağlamaktadır (Mousavi, 2023, s. 206). Bireylerin kültürel dünyasında artık dijitalleşme ve onun kaideleri hâkim olmaya başlamıştır. Böylece; imajlar, sayılar, simgeler, kullanıcı profilleri ve dijitalleşmenin belirlediği kültür, sosyal medya mecralarında görülebilmektedir (Şüküroğlu, 2023, s. 113).

Günümüzde kullanıcılar için her gün kullandıkları sosyal medya platformu, aslında kendine ait bir “mekân”dır. Orada adeta bir yaşam alanı oluşturup istediği kişilerle iletişim kurup; görmek istemediği kişiyi arkadaş listesine eklemeyerek yok sayabilir. Bu anlamda artık mekânı sadece fiziksel olarak tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Çevrimiçi ortam ya da sosyal medya, bireylerin bir kimlikle kendini var ettiği ve tıpkı gündelik yaşamda olduğu gibi sosyalleşebildiği bir mekân halini almıştır (Çetin ve Ayhan, 2020, s. 52). Bireylerin bu sanal mekânda var ettikleri kimlikleri, değer yargıları ve sosyalleşme biçimleri, dijital kültürü oluşturmaktadır. Zira sosyal medya, her internet kullanıcılarını birer içerik üreticisi haline getirmiştir. Kullanıcılarına kendi içeriklerini üretebilme şansı tanıyan sosyal medyanın kendi kültürünü meydana getirdiğini söylemek mümkündür.

3. Sosyal Medyanın Siyasi Boyutları

Sosyal medyanın siyasal olarak etkilediği alanlar arasında; kamusal alan, dijital demokrasi, siyasal katılım, dijital aktivizm ve siyasal iletişim sayılabilmektedir.

3.1. Sosyal Medya ve Kamusal Alan

İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, kamusal alan kavramını dönüşüme uğratmış ve mekân kavramının sınırlarını genişletmiştir. Son yıllarda özellikle sosyal medyanın etkisinin artması ve geniş kitleler tarafından yoğun bir şekilde kullanılması kamusal alan kavramının yeniden yorumlanması gerekliliğine yol açmıştır.

Habermas, kamusal alanı “kamusal topluluk olarak bir araya toplanmış özel şahısların, kamu erkini, kamuoyu önünde meşrulaşmaya zorlamaya yöneldikleri bir forum” (Habermas, 2021, s. 90) olarak tanımlamaktadır. Kamusal alan, bireylerin daha iyi bir toplum için mücadele ettikleri yerde ortaya çıkar ve onların bu mücadeleleri kamuda mekânsal direniş etki alanları yaratan bir süreçtir (Fuchs, 2020, s. 321). Kamusal alan, vatandaşlar ve temsilcilerinin meşru demokratik bir bağ kurmak için aldıkları kararları ve kurdukları kuralları açık bir şekilde gerekçelendirmeleri gerektiği fikrine dayanan müzakereci demokrasi modellerinin merkezinde yer almaktadır. Kamusal alan bu nedenle, ifade ve toplanma özgürlüğünü, özgür basını ve siyasi tartışmalara ve karar alma süreçlerine özgürce katılma hakkını gerektirir (Mousavi, 2023, ss. 22-51).

Kamusal alan, bireylerin toplumsal ve siyasal meseleleri tartışarak kamuoyu oluşturabildiği ortak bir tartışma zemini olarak değerlendirilmektedir. Kamusal alan, özel alanın zıddıdır. Kamusal alan, sivil ve toplumsal alandır ve tüm vatandaşlar bu alanda özgürce bulunabilir, var olabilir, konumlanabilir, konuşabilir, fikir ortaya koyabilir ve iletişim kurabilir. Vatandaşların toplanıp, fikir alışverişinde bulunduğu, tartıştığı ve kamuoyu oluşturduğu bu alan kamusal alan olarak kavramlaştırılmaktadır (Okumuş, 2022, ss. 332-333).

Habermas, çoğulcu toplumlarda müzakereci politikayı demokrasinin varoluşsal önkoşulu olarak görmektedir. Ona göre bir toplum ne kadar heterojen ise kamusal irade oluşumu da o kadar müşterek olacaktır (Habermas, 2023, s. 17). Bu çerçevede kamusal alan, demokratik toplumlarda uzlaşmaya varma sürecinin bir parçası olarak meselelerin ve fikirlerin karşılaştığı, dile getirildiği ve müzakere edildiği; iş, boş zaman, siyaset, din, akademi ve kitle iletişim araçları ile oluşan kamusal ortamları ifade etmektedir. Bu anlamda medya, kamusal alanın işleyişi için önemli

olmakla birlikte, sohbetler, Facebook paylaşımları, blog yazıları da kamusal alanın birer parçasıdır (Şen, 2022, ss. 44-45).

Dijital kamusal alan ise yayınlanmış bilginin dijital formatlar halini aldığı ve eleştirel kamusal tartışmaları bilgilendirdiği kamusal alanın bir boyutudur (Mousavi, 2023, s. 84). Dijitalleşme öncesi örgütlenmeler kamusal alanlarda medyadan gelirken sosyal medyanın ortaya çıkması ile birlikte örgütlenmeler ve buluşmalar artık bu ağlar üzerinden gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle, kamusal alanlar artık sosyal medya üzerinden oluşturulmaktadır (Aydemir, 2020, s. 126).

Sosyal medya, özellikle internet, dijital bir kamusal alanın oluşturulmasında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal medya, bir anlamda modern çağın agoraları olarak düşünülebilir. Bu sanal ortam, sıradan insanların, seçkinlerin veya siyasiler gibi herkesin bir araya gelip fikirlerini beyan ettiği bir meydan gibidir. Tıpkı Antik Yunan'da olduğu gibi insan faaliyetlerinin merkezinde yer alır ve herkesin gözü az çok bu meydana ilişir. Facebook ile başlayan sosyal medya serüvenine gittikçe yeni sosyal ağların eklenmesiyle dünya adeta küresel bir köy halini almıştır. Artık her şey görünürdür ve herkes her şeyden haberdar olabilmektedir. Dolayısıyla sosyal medyanın, geleneksel olanı dönüştürmeyi başardığı söylenebilmektedir (Yaşar ve Uğurhan, 2021, s. 1185).

Sosyal yapı ve siyaset üzerinde bu denli etkili olan sosyal medya, yeni bir kamusal alan yaratmada ve kamuoyu oluşumunda da önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal medyada ifade edilen siyasi görüşler, sanal ağ kitlesi için daha açık bir biçimde ifade edildikleri için doğası gereği halka açıktır. Çift yönlü yani diyalojik iletişim biçimine dayalı doğası ile sosyal medya, kamuya açık toplantılara veya vatandaş gruplarına benzer biçimde kamuoyunun tezahür ettiği kamusal bir alanı temsil etmektedir (McGregor, 2019, aktaran Pepe, 2023, s. 35).

Sosyal medyanın en önemli özelliklerinden biri de kamusal alanda fikirlerini tartışma imkânı bulamayan azınlık grupların sosyal medya üzerinden fikirlerini ifade edebilmesi, tartışabilmesi ve dünya çapındaki bu iletişim ağına katılabilesidir (Ersöz, 2005, s. 123). Sosyal medya üzerine kurulan yeni kamusal alan, radikaller, marjinal gruplar ve özel ilgi alanlarına sahip küçük grupların üyelerini, çocukları ve gençleri de kapsamaktadır. Açıklığı ve serbest erişimi ile sosyal medyanın, yazılı kitle iletişim araçlarına ve geleneksel medyaya göre daha çeşitli ve daha geniş bir kamusal alan oluşturduğu ve toplumun her kesiminden bireyleri sanal bir ortamda buluşturduğu söylenebilmektedir. Bu anlamda sosyal medya, sağlıklı bir demokrasi için gerekli olan görüşlerin çokluğuna ve çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır (Mousavi, 2023, ss. 80-176).

Ancak eleştirel kuramcılara göre, sosyal medya, kamusal tartışmaları genişletirken aynı zamanda denetimsiz bilgi dolaşımı nedeniyle manipülasyona açık bir yapı da üretmektedir. Eleştirel kuramcılar, interneti ve sosyal medyayı tekeli güçlerin ortaya çıkmasını veya yayılmasını sağlayan bir güç olarak nitelendirmektedir. Bu anlamda internet ve sosyal medyanın, zamanla tahakküm ve baskı üretme araçlarına dönüşebildiği ileri sürülmektedir. Bu nedenle günümüz sosyal medyası, bütünlüklü ve özgür bir kamusal alan oluşturmaktan ziyade, şirketler ve devlet tarafından kısmen denetlenen bir yapıya sahiptir. Sosyal medyanın bu çelişkili yapısı, klasik liberalizmin özgür ve eşit kamusal tartışma varsayımını da sorgulanır hâle getirmektedir (Fuchs, 2014, s. 489).

Kamusal alan fikri, bir toplumda yaşayan bireylerin yaş, cinsiyet, din, statü, cinsel yönelim, etnik köken, ırk gibi özelliklerine bakılmaksızın kendileri için önemli konularda fikirlerini açıkça ifade edebilmeleri ve bu ifade biçiminin mümkün olduğu kadar özgür olması, resmi kanallar aracılığıyla değil de bireylerin kendi uygun gördükleri araçlarla işlemesi gerektiği inancına dayanmaktadır. (Şen, 2022, s. 43). Günümüz şartlarında bu tartışma ortamına en elverişli ortamın sosyal medya olduğu söylenebilmektedir. Hemen hemen her yurttaşın sosyal medya hesabına sahip olduğu göz önüne alındığında sosyal medya, her kesimden yurttaşın fikirlerini açıkça ifade etmeleri konusunda katkı sağlamaktadır.

Habermas’a göre dijitalleşme, herkesi potansiyel birer yazara dönüştürmüştür. Sosyal medya sayesinde bütün kullanıcıları aynılık-kendiliğinden ve hiçbir sınıma tabi olmayan müdahalelere davet eden serbestçe girilebilir alanlar oluşturmaktadır. Bu alanlar, politikacıları da plebisiter bir kamusalığa doğru yönlendirmektedir (Habermas, 2023, ss. 38-50).

Bu anlamda sosyal medya, çeşitli kararlara tepki vermek için bireylerin bir araya gelip bir kamuoyu oluşturmalarını kolaylaştırmaktadır. Bireyin tek başına hükümetin veya diğer kurumların kararlarına karşı çıkması zordur. Sesini duyurabilmesi için kendisiyle aynı fikirlere sahip kişilerle iletişime geçip bir topluluk oluşturmaları gerekmektedir. Sosyal medya olmadan bunu başarması pahalı ve zaman alıcı bir süreç iken; sosyal medya platformları, düşük maliyetli ve hızlı iletişim imkânı sayesinde bireylerin örgütlenme süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Artık kişiler sosyal medya aracılığıyla bir kamusal alan oluşturup kendisi gibi düşünenlerle düşüncelerini anlık ve etkileşimli olarak paylaşabilmektedirler (Çildan vd., 2012, s. 3).

Günümüzde bireyler, dünya üzerinde pek çok yerde ortaya çıkan ve gelişen olaylara karşı, farkındalık oluşturabilmek, dikkat çekebilmek ve kısa zamanda daha büyük bir etki yaratabilmek amacıyla sosyal medya platformlarında bir araya gelmeye başlamışlardır. X (Twitter), Facebook, Instagram ve WhatsApp gibi sosyal ağlarda yaşanan akışkan iletişim bu birleşimle sağlanmıştır. Bu durum, küresel çapta ortaya çıkan gelişmelerin istenilen doğrultuda yönünü değiştirebilme gücünü de beraberinde getirmiştir (Sağlam vd., 2023, s. 8).

X (Twitter), kullanıcılarına çok boyutlu bir kamusal tartışma ortamı sağlayan bir platform olmaktadır. X (Twitter), bilgi ve deneyim paylaşımı, ağ kurma, gündem oluşturma, gündem hakkında bilgi verme gibi faaliyetlerin gerçekleşmesi ve toplumun her kesiminden kullanıcısı ile dijital bir kamusal tartışma alanı oluşturmaktadır. Ayrıca X (Twitter), tweet, retweet, doğrudan mesaj, yanıt, etiket, fotoğraf, takip etme, beğenme, bahsetme, bağlantılar gibi birçok etkileşim unsurunu bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar arasında özellikle gündemi öğrenmeye imkân sağlayan etiketler (#), kamusal tartışmaları belirli konu başlıkları altında toplamaktadır (Demirhan, 2023, s. 184). X (Twitter), fikirlerin toplu olarak dağıtılması için bir alan açmakta, kamuoyunun duyarlılığını arttırmakta, bireyin bir üyelik ve kimlik sahibi olmasına imkân sağlamakta ve demokrasiyi desteklemek için kamuyu harekete geçirmektedir. X (Twitter)’i benzersiz kılan şey, haklarından mahrum edilmiş grupların tartışabileceği yeni bir sanal ortam oluşturmalarıdır (Şen, 2022, s. 175).

X (Twitter)’de iletişimin ana özelliklerinden biri, olay merkezliktir. Bu iletişim süreci, belirli bir olay üzerinden yapılan paylaşımların artışı ile giderek gündemde yer almaya başlar. X (Twitter)’in kendiliğindenlik özelliği ile iletişim çok taraflıdır. Bu noktada X (Twitter)’in kamusal alan olarak nitelendirilmesinin en önemli nedeni, kamu politikalarını planlayan, kaynak sağlayan, hizmeti üreten, hizmeti sunan, kullanan ve değerlendiren, bu politikalarla ilgili oluşan kamuoyundan etkilenen siyasetçi ve yöneticilerin X (Twitter)’de kendi kimlikleri ile yer almalarıdır (Demirhan, 2023, s. 184).

Sosyal medya, toplumsal gerçekliğin anlaşılması ve yeni kimliklerin oluşması açısından kamusal alanın yeniden tartışılmasına yol açmaktadır. Etkileşim ve çoklu katılım özelliği ile sosyal medya, katmanlı, parçalı ve kullanıcıların birbirleriyle iletişim halinde olduğu platformlardır. Aktivistlerin kamuoyu oluşturmada sosyal medyayı kullanmaları, fiziksel yakınlık biçimlerini yeniden kurmaktadır. Bir fikrin örgütlenmesini kolaylaştıran sosyal medya, toplumsal hareketlerin kamusal alanda bir zemin bulmasına katkı sağlamaktadır (Yaman, 2022, s. 290).

Sosyal medya ile birlikte, artık siyasi sınırları aşan bir toplum olgusundan söz edilmeye başlanmıştır. Dezavantajlarına rağmen, sosyal medyanın ifade, toplanma ve örgütlenme biçimlerini etkileyerek daha demokratik ve sanal bir kamusal alan olma misyonun bulunduğunu söylemek mümkündür. Zira bakıldığında; sosyal medya platformlarında kullanıcılar, her türlü siyasi veya felsefi düşünceyi özgürce diğer kullanıcılarla paylaşabilmektedir. Böylece tüm

dünyadaki kullanıcılar arasında paylaşılan ortak görüşler çerçevesinde dayanışma ağları oluşabilmektedir. Ayrıca sosyal medyanın devlet kurumlarının yanında önemli siyasi ve bürokratik görevlerdeki yetkililer tarafından kullanılması, taleplerin veya tepkilerin yetkililere iletilmesi süreci de hızlanmış olmaktadır. Sosyal medya platformları, siyasi ve toplumsal katılımın fiziksel mekânlara bağlı yapısını dönüştürmüştür. Bireyler artık meydanlara inmeden, siyasi partilerle fiziki bağlantılar kurmadan, sokaklara çıkmadan cep telefonundan akmakta olan sosyal ve siyasi süreçlere dahil olarak katılım gerçekleştirebilmektedir. Böylece kamusal alan fiziki mekanlardan dijital bir alana doğru kaymış bulunmaktadır (Özbay, 2022, s. 171). Facebook, X (Twitter), Instagram ve YouTube gibi sosyal medya platformları, geniş kitleleri bir mesele etrafında bir araya getiren ve iletişim kurmaları için yeni alanlar yaratan bu dijital alanların en önemlileri olarak gösterilebilmektedir.

3.2. Sosyal Medya ve Dijital Demokrasi

Teknoloji alanındaki yenilikler, pek çok alanda dijitalleşme sürecini başlattığı gibi demokrasi alanında da kendini göstermiştir. Yeni iletişim teknolojileri ile ortaya çıkan ağ toplumunda iletişim, bilginin paylaşılması ve raporlanması, kamusal uygulamalar gibi birçok şey artık dijital ortamlarda yapılmaktadır. Günlük yaşamın pek çok alanında görülen bu dijital dönüşüm, demokrasinin de dijitalleşmesine neden olmuştur.

Demokrasilerin vazgeçilmez unsurlarının başında, bireyin siyasi alana katılım sağlaması ve karar alma süreçlerinde daha etkin olması gelmektedir. Bu anlamda demokrasinin dijitalleşmesi, bireylerin kendi fikirlerini ifade edebilme ve bunların diğer bireyler tarafından görülmesini sağlamaktadır. Yani dijital demokrasi, bireylerin bu fikir ve düşüncelerini aktarmasını meşru hale getirerek siyasi katılımı bir üst seviyeye taşımaktadır. Dijital demokrasi, sivil temsil ve demokratik süreçte katılımı desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin tasarımı, geliştirilmesi ve değerlendirilmesine odaklanmaktadır (Gürbüz, 2022, ss.109-110).

Dijitalleşme ile birlikte demokratik yaşamın bütün alanlarında bir dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır (Fermanoğlu, 2019, s. 69). Bu dijital dönüşüm, toplumsal yapıdaki bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle başlayan niteliksel bir değişimi ifade etmektedir. Bu dönüşüm, tümüyle toplumu, kurumlarını, üyelerini ve bunların günlük yaşam pratiklerini değiştirecek kapsamdadır. Siyaset ve demokrasinin kendisi de bu dönüşümün bir parçasıdır. Bu dönüşüm sürecinde siyaset kurumunun bütün aktörleri ve kurumlarında ve bunların doğal sonucu olarak demokrasi kavramında da değişimler yaşanmakta ve yalnızca iletişim pratiklerini değil; siyasi katılım biçimlerini, karar alma süreçlerini ve vatandaş-devlet ilişkilerini de yeniden şekillendirmektedir. Başka bir deyişle, internetin yaygınlaşması ve kullanıcı sayısının her geçen gün artması, dijital demokrasi kavramını ortaya çıkarmıştır (Güngör, 2012, ss. 85-100).

Dijital demokrasi genel olarak siyasi iletişim, siyasi kampanyalar ve toplumsal örgütlenme süreçlerinde; bireylerin siyasi otorite ve güç odakları karşısında temel hak ve özgürlüklerini meşrulaştırmada çevrimiçi ve çevrimdışı olarak dijital ya da sosyal medyanın kullanılması olarak ifade edilebilir (Castells, 2020, s. 203; Gürbüz, 2022, s. 109; Fermanoğlu, 2019, s. 71).

Dijital demokrasi, yeni iletişim teknolojileri üzerinden gerçekleştirilen ve vatandaşların dijital ağlar aracılığıyla siyasi alana ilişkin her türlü girişimini içermektedir. Dijital demokrasi olgusu, vatandaşların siyasi katılımını oy verme davranışı ile sınırlandıran temsili demokrasiyi katılımcı demokrasiye dönüştürmektedir (Akdal ve Gezgın, 2018, ss. 90-93).

Sosyal medya, yaygın kullanımı ile iyi eğitilmiş vatandaşlar, çalışanlar ve tüketicilerin karar verici kurumlarla daha iyi bir iletişim kurmalarına, vatandaşların yönetenlerle olan ilişkilerinde bilinçlenmelerine, iktidarlara denetleyebilmesine ve karar verme süreçlerine katılımlarını sağladığından demokrasiyi güçlendirmektedir (Dijk, 2006, s. 3; Göksu, 2016, s. 47). Bu bağlamda sosyal medyanın katılımcılık ekseninde demokrasiye katkı sağladığı; temsili demokrasinin zayıf

yönlerinin ortadan kaldırılmasında ve doğrudan demokrasi idealine yaklaşılmasında önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir. Dijital demokrasi ile siyasal katılmanın önündeki engellerin kaldırılması, tüm yurttaşların eşit bir şekilde bilgiye ulaşması, küresel ve yerel düzeyde yeni kamusal alanların oluşması, ifade özgürlüğünün genişleyerek doğrudan demokrasiye ulaşılması amaçlanmaktadır (Göksu, 2016, s. 47). Dijk'e göre de dijital demokraside temsil, sadece siyasetçiler değil, aynı zamanda, sivil toplum kuruluşları tarafından da gerçekleştirildiği için doğrudan ve temsili demokrasinin bir birleşimidir (Dijk, 2006, s. 164).

Sosyal medya platformları, kullanıcıların anlık etkileşim kurabilmesi, içerik üretebilmesi ve farklı görüşlerle karşılaşabilmesi nedeniyle siyasal tartışmaların görünürlüğünü ve yayılımını artırdığından, tartışma ortamı yaratmada oldukça elverişli olabilmektedir. Sosyal ağlar üzerinden yapılan müzakere süreci, vatandaşların sorunu tanımlaması ve olası sonuçları tartışmasını kolaylaştırmaktadır. Yapılan müzakere sonucunda ortaya çıkan kararlarda vatandaşlar bir tercih yapabilmekte ve yaptıkları tercihi eyleme dönüştürmek üzere harekete geçebilmektedirler (Göksu, 2016, s. 45). Kısacası, bilgi, iletişim, müzakere ve katılım için yeni kanallar açtığı, şeffaflığı ve hesap verebilirliği geliştirdiği için dijital demokrasi, demokratik karar verme süreçlerindeki eksiklikleri giderme potansiyeline sahip olmaktadır (Mousavi, 2023, s. 130).

Castells da interneti ve sosyal ağları daha güçlü ve katılımcı demokrasi için bir araç olarak görmektedir. Sosyal ağlar vatandaşlara yeni katılım kanalları yaratmaktadır. Bu ağlar sayesinde vatandaşlar siyasal kurumlarla bağlantı kurmakta, siyasal gündeme ve siyasal bilgiye daha kolay erişmekte ve kamuoyu anketlerine katılarak ve konuyla ilgili görüşlerini belirterek hükümet politikalarını tartışabilmektedir (Castells, 2020, ss. 200-205).

Sosyal medya, doğal hakların korunmasını geliştirmektedir. Facebook, X (Twitter), Instagram, YouTube ve WhatsApp gibi sosyal medya platformları sayesinde kullanıcılar, doğal hakları konusunda daha fazla bilinçlenmektedirler. Diğer bir ifade ile, sosyal medya, demokratik süreçlerle ilgili fotoğraf, görüntü ve video gibi içerikleri sayesinde bilgi farkındalığını geliştirmektedir. Bu platformlar, kanıt toplama, kişileri suçlayan faaliyetleri ya da sahneleri hedef alma konusunda objektif olmaktadır. Gerçek zamanlı içeriklerle geliştirilmiş bu paylaşımlar, yasama ve yargı süreçlerini iyileştirmektedir (Arslan, 2022, ss. 80-81). Dolayısıyla dijital devrimin bilgiyi demokratikleştirdiği söylenebilir. İnternet sayesinde bilginin yanı sıra farklı düşünceler de seçmenin erişimine sunulmaktadır. Seçmenin beklenti ve kanaatleri bu sayede kolayca dolaşıma katılabilmektedir (Güngör, 2017, s. 2266).

Bu yönleri ile sosyal ağlar, vatandaşların siyasal meseleler etrafında görüş bildirmesine, kamuoyu oluşturmaya ve karar alma süreçlerine yönelik tartışmalara katılım göstermesine imkân tanıyarak demokratikleşme süreçlerini desteklemektedir. Dijital demokrasinin en önemli özelliği sosyal ve siyasal tartışmalarda ve medyada çoğulculuğun olmasıdır (Dijk, 2006, s. 164). Sosyal medyanın etkileşim temelli yapısı, farklı toplumsal kesimlerin görüşlerini görünür kılarak siyasal tartışmalarda çok sesliliğin artmasına katkı sağlamaktadır. Siyaset, insan, çevre ve hayvan hakları gibi konularda vatandaşlar dijital platformlar üzerinden katılım sağlayarak duyarlılık gösterdikleri konularda görüşlerini beyan edip (Göksu, 2019, s. 191), gündemde olan bir konu/sorun hakkında fotoğraf veya video paylaşarak, retweet ederek, hashtag açarak sosyal medya üzerinden demokratik sürece katkı sunmaktadırlar.

3.3. Sosyal Medya ve (Çevrimiçi) Siyasal Katılım

İletişim teknolojisindeki yenilikler ve bu teknolojilerin yaygın kullanımı, toplumsal yapıyı köklü bir biçimde değiştirmiştir. Bir toplumda gelişen teknoloji, sosyo-ekonomik ve kültürel niteliklerden ayrı değerlendirilememektedir. Toplumsal bir oluşum olan siyaset de bu gelişmelerden bağımsız düşünülememektedir. Bu süreç, siyaset yapma biçimlerinde ve siyasal katılım pratiklerinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Günümüzde siyaset de dönüşen iletişim araçları sayesinde ağlar üzerinden icra edilmeye başlanmıştır.

Seçmenlerin siyasal süreçlere katılımı esas itibarıyla iletişime bağlı bir süreçtir. Dolayısıyla iletişim ve siyasal iletişim araçlarının değişmesi, seçmenlerin siyasal karar alma süreçlerine katılım şeklinin de değişmesi anlamına gelmektedir (Yazıcı ve Karlı, 2016, s. 167). Bu açıdan birçok alanı etkileyen dijitalleşme, bireyleri çevrimiçi pratiklerle buluştururken (Yegen ve Kırık, 2023, s. 33), siyasal katılım için de bu değişim ve dönüşümleri kaçınılmaz kılmıştır. Günümüzde dijitalleşme ve sosyal medya ile geleneksel siyasal katılım süreçlerinin aksine, bireyin siyasal süreçlere dahil olmaya başladığı bir siyasal katılım süreci yaşanmaktadır. Çünkü dijitalleşme, seçmenin siyasal katılım etkinliğini sadece seçim dönemlerinde oy verme davranışıyla sınırlandıran bir kalıptan çıkararak daha geniş bir alana taşımaktadır. Artık seçmen, görüşünü sandıktaki oy verme davranışıyla belli etmek ya da miting alanlarında kendini göstermeye çalışmak yerine, internetin sağladığı imkanlar sayesinde istediği zaman ve biçimde fikirlerini beyan edip, siyasetin her aşamasında aktif olarak yer almaktadır (Akdağ ve Gezgini, 2018, s. 94).

Sosyal medyanın kişilerarası iletişimde çevrimiçi kanallar kullanılarak yeni bir iletişim modeli ortaya koyduğu ve bu doğrultuda bireylerin sosyal ve politik tartışmalarını da yeniden şekillendirdiği görülmektedir. Geleneksel medyanın yerini alan sosyal medya, siyasal bilgi edinme kanallarını, bireylerin sosyal ve siyasal eylemlerini etkilemektedir. Sosyal medyanın her geçen gün artan kullanım oranı, siyasal bilgilerin yayılması noktasında da önem arz etmekte ve sosyal medya araçları sayesinde “çevrimiçi katılım” olarak yeni bir siyasal katılım türü ortaya çıkmaktadır (Arslan vd., 2020, s. 39).

Bu yeni siyasal katılım türünde sosyal medya platformları, kullanıcıların yalnızca bilgi edinmesini değil, aynı zamanda siyasal içerik üretmesini ve dolaşıma sokmasını da mümkün kılmaktadır. Facebook, X (Twitter) ve diğer sosyal medya platformları kullanıcıların ağlar aracılığıyla yalnızca genel bilgileri değil, siyasi görüşleri yaymaları için de ideal birer platformdurlar. Sosyal medya, kullanıcılara siyaset hakkında bilgi alışverişinde bulunmalarının yanı sıra bir gruba üye olmalarına fırsat tanıdığı için de çevrimiçi bir siyasal katılım modeli sunmaktadır (Yegen ve Kırık, 2023, s. 32). Dolayısıyla sosyal medya, ortak siyasi çıkarları olan vatandaşların siyasal sürece katılma şeklini değiştirmiştir (Şen, 2022, s. 188).

Sosyal medya ile çevrimiçi siyasal katılım arasındaki ilişki üç temel boyutta değerlendirilebilir. Öncelikle sosyal medya, siyasetle ilgilenen seçmenlere siyasal bilgi edinmede sınırsız sayıda alternatif ve seçenek sunmakta, siyasal eylem için fırsatlar yaratmakta ve siyasal katılımı ilgili maliyetleri düşürmektedir. İkinci olarak sosyal medya daha yoğun ve sıkı bir siyasal iletişim sistemi yarattığından, seçmenler sosyal medya aracılığıyla kendi aralarında mobilize olabilmekte ve mesajlarını daha iyi iletebilmektedir. Üçüncü olarak, sosyal medya harekete geçmeye karar vermiş olanlar için bir eylem aracı işlevi görmektedir (Şen, 2022, ss. 196-197).

Bu kapsamda çevrimiçi siyasal katılım pratikleri genel olarak üç temel kullanım alanında ortaya çıkmaktadır. İlki çevrimiçi siyasal bilgi aramadır. Çevrimiçi siyasal bilgi arama, sosyal medyayı siyasal enformasyon kaynağı olarak görmekle eş değerdir. Haber sitelerinde siyasal haberleri takip etme, parti ve kampanya sitelerini ziyaret etme, görüş bildirme, siyasilerin ve partilerin sosyal medya hesaplarını takip etme vb. bu etkinlik içinde yer almaktadır. Çevrimiçi siyasal bilgiye düşük maliyetle erişebilme, seçmenlerin siyasal açıdan daha bilgili olmalarını sağlar ve siyasal meselelere katılım olasılığını artırır. İkincisi, çevrimiçi siyasi tartışma ve müzakeredir. Çevrimiçi müzakere kanalları e-posta, anlık mesajlaşma, elektronik bülten panoları, çevrimiçi sohbet ve siyasi web sitelerine yorum yazma, sosyal medya hesapları aracılığıyla etkileşime geçme vb. içermektedir. Üçüncüsü de çevrimiçi siyasal faaliyet ya da eylemdir. Seçmenler oy kullanma, miting gibi etkinlikler dışında çevrimiçi protestolar, beğenme (like), paylaşma, etiketleme gibi yepyeni katılım biçimlerine angaje olmaya başlamışlardır (Fermanoğlu, 2019, ss. 40-91).

Sosyal medyanın sunduğu bu yeni yöntemler ile siyasal katılım, klasik tepkiler vermek yerine, bir ürünü çevre dostu olmadığı gerekçesi ile satın almama veya çocuklar tarafından üretilmiş

ayakkabıları satın almama ya da kuzey Atlantik'teki balinaları korumaya destek vermek için bir sayfayı beğenmek gibi farklı bir duruma dönüşmüştür. Dolayısıyla sosyal medya, bireylere yeni bir siyasal katılım alanı yaratmıştır (Aydın, 2019, s. 21). Bu noktada çevrimiçi katılım kavramı, dijitalleşme sürecini anlamlı kılan bir ifade olarak görülmektedir. Artık seçmen, siyasi, sosyal ve ekonomik pek çok konuyu yerel, ulusal hatta küresel boyutta takip edebilmekte ve konuya dahil olabilmektedir (Şener, 2022, s. 41). Yani pasif kalmak yerine kısmen aktif olan bir seçmen kitlesinden bahsedilebilmektedir. Sosyal medya sayesinde seçmeler, siyasal bilgiye istedikleri her an ulaşabilmekte ve bu bilgiyi yazı, ses, görüntü ve video gibi araçlarla düzenleyerek paylaşımlar yapmaktadırlar. Bu anlamda çevrimiçi siyasal katılım, akıllı telefona sahip olan her bireyin hatta sosyal olarak dezavantajlı olan grupların dahi katılımını mümkün kılmaktadır. Böylece seçmenler, bulundukları yerden siyasal bir eylemde bulunmuş olmaktadır.

Sonuçta sosyal medya, siyasal süreçlere katılım sağlamak için seçmenlere yeni fırsatlar sunmaktadır. Halka kendi politik içeriklerini yaratma, bunları online olarak paylaşma ve başkaları tarafından oluşturulan içeriklere yorum yapma fırsatı verdiğinden; kullanıcılar YouTube'da paylaştığı, gördüğü siyasal mesajlara yorum yaparak da siyasal katılım sergilemektedirler (Aktan, 2017, s. 111). Kısacası; sosyal medya, oy verme, miting, gösteri ve yürüyüşlere katılma, meydanlarda toplanıp grev yapma gibi geleneksel siyasal katılım biçimlerini değiştirmiş; online anket, paylaşım, beğenme, retweet, yorum yapma, bir internet sayfasını protesto etme gibi yeni çevrimiçi siyasal katılım biçimlerini ortaya çıkarmıştır.

3.4. Sosyal Medya ve Pasif Eylemcilik: Dijital Aktivizm

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve gelişmelerin bir ürünü olan sosyal medya, sosyal ve siyasal yaşamı etkilediği gibi aktivizm (eylemcilik) biçimlerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu süreçte aktivizm, internet ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte pasif eylemciliğe doğru kaymış ve aktivizmin dijital ağlar üzerinden gerçekleştirilmesini anlatan dijital aktivizm kavramı ortaya çıkmıştır.

Aktivizm, siyasi veya başka bir amaçla gösteri veya protesto yoluyla toplumsal dönüşüme destek sağlamak için gerçekleştirilen eylemler bütünüdür. Dijital aktivizm ise bu eylemlerin dijital platformlar üzerinden gerçekleştirilmesini ifade eden bir kavramdır (Sivitanides ve Shah, 2011, s. 2). Tanımdan da anlaşıldığı gibi dijital aktivizm kavramı, eylemin “dijital” kısmına vurgu yapmaktadır.

Dijital aktivizm, aktivistlerin internet aracılığıyla ilgileri doğrultusunda bilgi paylaşımı, organize olma, amaçların ortaya konulması, geniş kitlelere ulaşma, bilinç düzeyini artırma gibi toplumsal hareketlerin farklı süreçlerinde sosyal medya araçlarından maksimum düzeyde yararlanma olarak tanımlanmaktadır (Laer ve Aelst, 2010, s. 1153). Benzer şekilde Karatzogianni de dijital aktivizmi, dijital ağlarda düzenlenen siyasal katılım faaliyetleri ve protesto hareketleri olarak tanımlamaktadır (Karatzogianni, 2015, s. 1).

Akıllı cihazlar gibi dijital teknolojilerin sosyal ve siyasal değişim kampanyalarında kullanılmasını ifade eden dijital aktivizm (Şen, 2022, 190), kullanıcı bağlamında ele alındığında, herhangi bir sayfayı beğenmek veya kamuoyu önünde bir duruş sergilemek anlamına da gelebilir. Bu anlamda dijital aktivizm, salt bir mücadele yöntemi olmamakla birlikte, mücadele edecek bireyleri bir düşünce, bir inanç etrafında toplama ve onları harekete geçirme yöntemidir. Bunun eyleme dönüşmesi ise bir kişinin hiçbir çaba sarf etmeden, bir sayfaya yorum yazması şeklinde olabileceği gibi çarpıcı bir görsel tasarlaması ya da bu amaç uğruna telefonla muhataplarına isteklerini iletmesi ya da sokaklara inip yürüyüşlere katılması şeklinde (Göksu ve Durmuş, 2019, s. 47) ortaya çıkabildiği gibi, bir imza kampanyası veya bir sosyal sorumluluk projesi başlatma şeklinde de olabilmektedir. Bu açıdan sosyal medyanın pasif eylemciliği ortaya çıkardığı söylenebilir.

Sosyal medya, eylem ve örgütlenme biçimlerinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Sosyal

medyanın yaygın kullanımı ile birlikte aktivistler, sokak eylemleri için kitleleri amaçlarına yönelik olarak harekete geçirmek, bilgilendirmek (Castells, 2020, s. 195), zaman ve mekândan bağımsız bir biçimde sosyal ağlar üzerinden örgütlemek (Aydemir, 2020, ss. 127-128) için interneti bir araç olarak kullanmaktadırlar. Buna göre dijital aktivizmin en önemli özelliği, eylemcilerin kitleleri sokağa dökmeden ve şiddete başvurmadan tepkilerini dile getirmeleridir (Gençer, 2015, s. 517). Eylemciler artık sokaklarda şiddet içeren protestolara başvurmak yerine bulundukları yerden bir “tık”la bilgi paylaşarak, retweet ederek, hashtag (#) oluşturarak ve gruplar kurarak organize olmakta ve tepkilerini ifade etmektedirler.

3.5. Sosyal Medya ve (Dijital) Siyasal İletişim

Günümüzde iletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve yenilikler, bireyler arası iletişim şekillerini ve haber alma kaynaklarını köklü biçimde değiştirmektedir. Bu değişim, genelde siyasal alana, özelde ise siyasal iletişim sürecine yansımaktadır. Özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte siyasal iletişim süreçleri, geleneksel kitle iletişim araçlarının tek yönlü yapısından uzaklaşarak daha etkileşimli ve kullanıcı odaklı bir yapıya dönüşmüştür. Son yıllarda sosyal medya, siyasal aktörlerin seçmenlerle doğrudan iletişim kurabildiği temel siyasal iletişim araçlarından biri haline gelmiştir.

Siyaset tarihinin her döneminde liderler, meşruiyetlerini sağlamak için halkın desteğini almak, yani halkla iletişim kurmak zorundadırlar. Bu da siyasal iletişimin devreye girmesiyle gerçekleşmektedir (Fermanoğlu, 2019, s. 8). Bu açıdan siyasal iletişim; reklam, propaganda ve halkla ilişkiler yöntemlerinin birleştiği, insan iletişimi ağırlıklı bir alandır. Siyasal iletişim, hükümetlerin ve siyasal partilerin seçim dönemlerinde ve diğer zamanlarda kamu desteği elde etmek amacıyla medyayı kullanması anlamına gelmektedir. Siyasal iletişim, siyasal ortamı belli bir amaç doğrultusunda etkilemek için başlatılan iletişim sürecidir (Yazıcı ve Karlı, 2016, ss. 94-105).

Dijital siyasal iletişim ise, siyasi mesajların dijital kanallar aracılığıyla iletilmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, siyasal propaganda yapmak, seçmenlere ulaşmak ve onları ikna etmek için sosyal medya platformlarının kullanılmasıdır (Albayrak, 2023, s. 48).

Siyasi aktörler, kendi iletişim stratejilerini kitle iletişim araçlarına göre biçimlendirmektedirler. Dolayısıyla kitle iletişim araçları, siyasal iletişimin niteliklerini değiştirmekte ve onun üzerinde bir etki yaratmaktadır. Bu çerçevede geleneksel medyanın en önemli özelliği, hangi mesajın nasıl iletileceğinde kanal seçiminin önemli olması ancak kaynak ve alıcının doğrudan karşı karşıya gelmemesidir. Bu noktada kaynak ile alıcı arasına giren aktörler (genel yayın koordinatörü, editör, yönetmen vb.) kaynağın oluşturduğu mesajı süzgeçten geçirerek alıcıya iletilmesini sağlamaktadır. Ancak siyasal iletişim alanında internetin kullanılması, siyasi aktörlerin ve seçmenlerin siyasal hayatlarına farklı bir boyut kazandırmıştır. Her türlü siyasal bilgiye geniş çapta erişme, paylaşma, çevrimiçi ortamlarda siyasal faaliyetlere katılma imkânı, siyasal iletişimde dönüşüme neden olmuştur. Bu yeni iletişim biçimi ve bu iletişim araçlarından biri olan sosyal medya, çevrimiçi siyasal iletişim atmosferi oluştururken aynı zamanda siyasiler ve seçmenler arasında yoğun bir etkileşim yaşanmasını sağlamakta; doğrudan ve etkileşimli bir siyasal iletişimi mümkün kılmaktadır (Fermanoğlu, 2019, ss. 25-47). Kısacası sosyal medya, sanal bir kamusal alan yaratmış ve o zamana kadar siyasi aktörlerin mesajlarını aracılı olarak alan kamuoyu, bundan böyle aracısız olarak mesaj üreterek siyasal alana dahil olmaya başlamıştır (Koçer, 2020, s. 5). X (Twitter), Facebook, Instagram ve YouTube gibi sosyal medya platformları sayesinde seçmenler artık siyasi aktörlere doğrudan ulaşabilmektedir. Sosyal medyanın çift yönlü etkileşimi mümkün kılan özelliği, siyasilerle buluşma imkânı sağladığından, seçim dönemlerinde bu platformların daha çok ilgi görmesini sağlamaktadır.

Siyasal iletişim sürecinde siyasi aktörler, sosyal medya aracılığıyla gündem oluşturma ve kamuoyunun ilgisini çekme amacı güderler. Bu anlamda sosyal medya, geleneksel medyanın

zaman ve mekân gibi sınırlılıklarını aşarak siyasal içeriklerin daha hızlı ve etkileşimli biçimde dolaşıma girmesine imkân sağlamaktadır. Özellikle medyada yer alma ve gündem oluşturmada dezavantajlı gruplara da bu imkânı vermesi, siyasal iletişimin sınırlarının genişlemesini sağlamıştır. Zira geleneksel medya araçları (radyo, gazete, televizyon), günümüz bilgi toplumunda siyasal bilgi sağlamada yetersiz kalmaktadır. Bu özellikleri sayesinde sosyal medya, siyasal bilgiye erişim ve siyasal etkileşim süreçlerinde geleneksel medyanın sınırlı kaldığı alanları tamamlayıcı bir işlev üstlenmektedir. Başka bir deyişle, geleneksel iletişim araçlarının yapısal sınırlılıklarıyla kısıtlı olmaması ve demokratik katılımın geliştirilmesi için önemli bir potansiyele sahip olması, sosyal medyanın siyasal yaşam için önemini arttırmaktadır (Fermanoğlu, 2019, ss. 32-33).

Sosyal medya ile siyasal iletişimin dijitalleştiği; sosyal medyanın siyasal iletişim süreçlerine dahil olmasının, siyasal mesajların üretim, dolaşım ve tüketim biçimlerinde önemli dönüşümlere yol açtığı söylenebilmektedir. Siyasal iletişim kampanyalarında sosyal medyanın kullanımı, seçmenlerin siyasilerle sanal ortamda buluşmalarını sağlamıştır. Siyasal iletişimin sosyal medya platformlarında aktif bir şekilde yürütülmesi hem siyasi aktörler hem de seçmenler için geniş imkanların ortaya çıkmasını sağlamıştır (Şener, 2022, s. 35). Siyasetçiler artık sadece seçim dönemlerinde şehir şehir dolaşarak propaganda yapmak yerine diğer zamanlarda da sosyal medya üzerinden kendilerini gösterebilmektedirler. Başka bir deyişle, sosyal medya, siyasilere seçim dışı dönemlerde de gerçekleştirdikleri birtakım faaliyetlerin fotoğraflarını ve videolarını anlık olarak paylaşabilme fırsatı tanımaktadır (Topbaş, 2019, ss. 459-460). Böylece seçmenler sosyal medya sayesinde siyasi aktörlerin kararlarını, tutum ve davranışlarını, ideolojilerini ve uygulamalarını sürekli olarak izleyebilmektedirler (Şener, 2022, s. 35). Bu avantajları sayesinde sosyal medya, siyasal iletişimin icra edildiği ve bir anlatma ve ifade etme biçimi olması nedeniyle adeta siyasal bir arena haline gelmiştir (Arslan, 2023, s. 85).

Özellikle X (Twitter), hashtag, retweet ve gündem başlıkları gibi özellikleri sayesinde siyasal ve toplumsal olaylara ilişkin içeriklerin kısa sürede geniş kullanıcı ağlarına yayılmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle de siyasal iletişimde en çok kullanılan sosyal medya platformu olmaktadır. X (Twitter), siyasiler tarafından oluşturulacak gündem belirleme çalışmalarında önemli bir reklam aracıdır. X (Twitter)'in “#” özelliği, siyasiler tarafından etkili reklam çalışmaları yapmaya, önemli bir konuyu gündeme taşımaya ve gündem hakkında yapılan yorumlara ulaşma imkânı sağlamaktadır. Ayrıca devlet başkanları, bakanlar ve önemli siyasetçilerin pek çoğu basın açıklamalarını genellikle Twitter üzerinden yapmakta ve önemli mesajlarını X (Twitter) üzerinden yayınlamaktadırlar (Adıgüzel, 2018, ss. 115-117).

Siyasal içerikli videoların paylaşıldığı bir platform olan YouTube da canlı yayın özelliği sayesinde önemli bir siyasal iletişim aracı haline gelmiştir. YouTube üzerinden yürütülen seçim kampanyalarında partiler veya adaylar, videolarla veya görsel içeriklerle hem seçmeni bilgilendirmekte hem de oluşturulan içeriklere yorum yapma fırsatı vermektedir (Aktan, 2017, s. 111). Özellikle seçim süreçlerinde siyasi partiler veya tanınmış siyasetçiler seçimle ilgili konulara yönelik videolarını bu platform üzerinden yayınlatabilmektedir.

Özetle günümüzde sosyal medya platformları, siyasi parti liderlerinin seçim kampanyalarını yürüttükleri, seçmenlerle doğrudan iletişim kurdukları ve siyasal mesajlarını geniş kitlelere ulaştırdıkları önemli dijital iletişim alanları haline gelmiştir. Siyasi parti liderlerinin, dijitalleşen medya ile beraber siyasal kampanyalarını seçmenlerle anlık iletişim kurarak ağ toplumuna göre oluşturması bir zorunluluk halini almıştır. Öyle ki günümüzde sosyal medya profiline sahip olmayan hiçbir siyasi parti ve lider kalmamıştır (Özdemir, 2020, ss. 73-83). Böylece bir siyasal parti veya lider, kendi sosyal medya hesapları üzerinden kampanyalarını, fikirlerini veya programlarını geniş bir kitle ile paylaşabilmektedir (Albayrak, 2023, s. 136). İşte seçmenler de destekledikleri siyasal partinin, liderinin veya adayın sosyal medya hesabını takip ederek onun fikir, tutum ve eylemleri hakkında bilgi sahibi olabilmekte ve yine bu platformlardan yapılan

paylaşımlara yorum ve eleştiri yaparak onlarla doğrudan geçebilmektedirler.

4. Sonuç

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, toplumsal yaşamın ekonomik, kültürel ve siyasal boyutlarında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Bu dönüşüm sürecinin merkezinde yer alan sosyal medya, yalnızca bireyler arası iletişim biçimlerini değiştiren teknik bir araç değil; aynı zamanda toplumsal ilişkilerin, kültürel pratiklerin ve siyasal katılım süreçlerinin yeniden şekillenmesine etki eden çok boyutlu bir dijital alan haline gelmiştir. Bu çalışmada sosyal medyanın sosyo-kültürel ve siyasal boyutları; ağ toplumu, dijital kültür, dijital kamusal alan, dijital demokrasi, çevrimiçi siyasal katılım, dijital aktivizm ve dijital siyasal iletişim kavramları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda sosyal medyanın, toplumun temellerini dönüştürmeye başladığı, bireylerin gündelik yaşam pratiklerini dijital platformlar ekseninde yeniden örgütlediği görülmektedir. Özellikle ağ toplumu yapısı içerisinde bireyler, sosyal medya aracılığıyla zamandan ve mekândan bağımsız biçimde iletişim kurabilmekte; bilgiye erişim, içerik üretimi ve toplumsal etkileşim süreçlerine aktif olarak katılabilmektedir. Bu durum, kültürel üretim ve tüketim süreçlerinin dijitalleşmesini hızlandırırken, dijital kültürün gündelik yaşamın temel belirleyicilerinden biri haline gelmesine yol açmaktadır.

Sosyal medyanın siyasal boyutları incelendiğinde ise, dijital platformların kamusal tartışma alanlarını genişlettiği ve bireylerin siyasal süreçlere daha görünür biçimde katılım sağlamasına imkân tanıdığı görülmektedir. Sosyal medya, seçmenlerin yalnızca seçim dönemlerinde değil, gündelik yaşam içerisinde de siyasal gündemi takip etmelerine, görüşlerini ifade etmelerine ve siyasal tartışmalara katılmalarına olanak sağlamaktadır. Bu yönüyle sosyal medya, geleneksel siyasal katılım biçimlerini dönüştürerek çevrimiçi siyasal katılım, dijital aktivizm ve dijital siyasal iletişim gibi yeni katılım biçimlerini ortaya çıkarmıştır.

Çalışmandan elde edilen bir sonuç, bu sosyal ağların, alınan kararların alınma ve itiraz süreçlerinde önemli bir tartışma ortamı da yaratarak demokratikleşmeye katkı sağladığıdır. Bununla birlikte sosyal medyanın demokratikleştirici potansiyelinin tek yönlü değerlendirilmesi mümkün olmamaktadır. Sosyal medya, ifade özgürlüğü, katılım ve örgütlenme açısından önemli fırsatlar sunarken; dezenformasyon, kutuplaşma, manipülasyon, bilgi kirliliği ve denetim gibi sorun alanlarını da beraberinde getirmektedir. Özellikle dijital platformların siyasal süreçlerde giderek daha belirleyici hale gelmesi, kamusal tartışmaların niteliği ve demokratik süreçlerin işleyişi açısından yeni tartışmaları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle sosyal medyanın toplumsal ve siyasal etkilerinin yalnızca özgürleştirici yönleriyle değil, oluşturduğu riskler ve sınırlılıklar çerçevesinde de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak sosyal medyanın, sosyal ve siyasal yaşamın işleyişini dönüştüren önemli bir dijital güç alanı haline geldiğini söylemek mümkündür.

Sonuçta çalışma, sosyal medyanın toplumsal ve siyasal yaşam üzerindeki etkilerini yalnızca teknolojik gelişmeler ekseninde değil; kamusal alanın dönüşümü, siyasal katılımın dijitalleşmesi ve siyasal iletişim süreçlerinin yeniden yapılandırılması bağlamında bütüncül biçimde analiz etmektedir. Bu yönüyle çalışma, sosyal medyanın sosyo-kültürel ve siyasal etkilerini farklı kavramsal boyutlar üzerinden birlikte değerlendirmesi bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Gelecek çalışmalarda sosyal medyanın demokratikleşme süreçleri üzerindeki etkilerinin, algoritmalar, yapay zekâ destekli içerik üretimi, dijital gözetim ve dezenformasyon politikaları bağlamında daha kapsamlı biçimde incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adıgüzel, A.İ. (2018). *Sosyal medyada siyasal iletişim*. Erguvan Yayınevi.
- Akdal, T. ve Gezgin, S. (2018). Dijital siyaset ile siyasal katılımın değişen kimliği ve dili. *Political Communication in Theory and Practice: Non-Western Approaches Bildiri Kitabı* içinde (ss. 89-103). Adnan Menderes Üniversitesi.
- Aktan, E. (2017). *Sosyal medya kullanımının siyasal katılıma etkisi* [Yayınlanmış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Aktaş, S.G. (2023). Ağ toplumunda dijital medya sahipliği: Elon Musk ve Twitter örneği. *Düşünce ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 31-52.
- Albayrak, O. (2023). *Dijital çağda siyaset*. Akademisyen Kitabevi.
- Arslan, A. (2022). Sosyal medya ve demokratik katılım. *Eurasian Academy of Science Social Sciences Journal*, (43), 72-90.
- Arslan, E., Özbozkurt, O.B. ve Yeşilkuş, F. (2020). *Siyasetin dijital mimarisi: sosyal medya*. Akademisyen Kitabevi.
- Aşkın, H. (2020). Sosyal medyanın toplum üzerine etkisi: terör odaklı bir yaklaşım. G.D. Türk ve Ş. Özdemir (Ed.), *Sosyal medya sosyolojisi* içinde (s. 267-292). Nobel Yayıncılık.
- Aydemir, A. (2020). *Toplumsal hareketler ve sosyal medya*. Kriter Yayınevi.
- Aydın, A. (2019). Bir siyasal katılım aracı olarak WhatsApp. S. Sönmez, E. Özçoban, D. Balkan ve H. Karakuş (Ed.), *Sosyal, beşeri ve idari bilimler-I alanında yeni ufuklar* içinde (s. 22). Gece Kitaplığı.
- Beyaz-Özbey, İ. (2022). Dijitalleşme, sosyal medya ve risk toplumu. *İmgelem*, 6(10), 141-158.
- Bostancı, M. (2015). *Sosyal medya ve siyaset*. Palet Yayınları.
- Boyd, D. ve Ellison, J. (2004). Social networks sites: definition, history and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür I. cilt ağ toplumunun yükselişi* (E. Kılıç Çev.). Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castells, M. (2020). *İnternet galaksisi* (T. Asrak-Hasdemir Çev.). Phoenix Yayınevi.
- Castells, M. ve Gustava, C. (2005). *The network society: from knowledge to policy*. John Hopkins University
- Çıldan, C., Ertemiz, M., Küçük, E., Tumuçin, H.K. ve Albayrak, D. (2012). Sosyal medyanın politik katılım ve hareketlerdeki rolü. *Akademik Bilişim Konferansı*, 1-9.
- Ceyhan, A.İ. (2021). Ağ toplumu kapsamında dijitalleşme medya ve siyaset: siyasal marka yaratımının değerlendirilmesi. D. Aydın-Aslaner, F. Sabırcan ve A. İ. Ceyhan (Ed.), *Dijital pazarlama iletişimi* içinde (s. 27-49). Kriter Yayınevi.
- Dijk, J.V. (2016) *Ağ toplumu* (Ö. Sakin Çev.). Epsilon Yayınları.
- Demirhan, K. (2023). Sosyal medyada siyasal katılımın vatandaş paylaşımları üzerinden analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (54), 181-190.
- Dursunoğlu, İ. (2017). Sosyal medya ve siyasal davranış ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 1579-1585.
- Erdoğan, A.T. ve Yumrukuz, Ö. (2021). Sosyal medya'nın doğası. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 4(6), 173-197).
- Ersöz, S. (2005). İnternet ve demokrasinin geleceği. *Selçuk İletişim*, 3(4), 122-129.
- Fermanoğlu, Ö.M. (2019). *Yeni medya siyasal iletişim ve dijital demokrasi*. Nobel Kitabevi.
- Fuchs, C. (2020). *Sosyal medya eleştirel bir giriş* (D. Saraçoğlu ve İ. Kalaycı, Çev.). NotaBene Bilişim Kitaplığı.
- Gençer, Y. (2015). Sosyal medya ağlarında örgütlenme: dijital aktivizmin toplumsal dönüşüme yansımaları. *E-journal of Intermedia* 2(2), 505-522.
- Göksu, N.F. ve Durmuş, S.B. (2019). Sosyal politikalar bağlamında dijital aktivizm. H. Boztepe-

- Taşkıran ve M. Mengü (Ed.), *Dijital aktivizm üzerine* içinde (s. 33-62). Der Yayınları.
- Göksu, O. (2019). Dijital aktivist hareketlere yönelik hedef kitle algısı. H. Boztepe-Taşkıran ve M. Mengü (Ed.), *Dijital aktivizm üzerine* içinde (ss. 179-208). Der Yayınları.
- Göksu, V. (2016). *Kamusal alan ve siyasal katılma mecrası olarak sosyal medya*. Çizgi Kitabevi.
- Güngör, S. (2012). *Bilgi toplumu ve e-dönüşüm sürecinin demokrasi üzerine dönüştürücü etkisinin analizi* [İdari uzmanlık tezi]. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu.
- Güngör, S. (2017). Siyasetin @ hali: dijital çağda siyasal katılım. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 2259-2273.
- Gürbüz, G. (2022). *Yeni medya ve siyasal iletişim bağlamında Türkiye’de siyasal katılımın demokratikleşme sürecine etkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Güzel, C. (2020). Sosyal medyanın neliği, gelişimi ve kullanım alanları üzerine kuramsal bir inceleme. *Sosyolojik Düşün*, 5(2), 93-111.
- Habermas, J. (2021). *Kamusallığın yapısal dönüşümü* (T. Bora ve M. Sancar Çev.). İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2023). *Kamusallığın yeni bir yapısal dönüşümü ve müzakereci demokrasi* (T. Bora Çev.). İletişim Yayınları.
- Kratzogianni, A. (2015). *Firebrand waves of digital activism 1994-2014*. Palgrave Macmillan.
- Kaplan, A.M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the World unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68.
- Koç, R. (2022). Dijitalleşen kültür ya da kültürün dijitalleşmesi: dijital kültür kavramı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15(38), 500-513.
- Koçer, N. (2020). Telgraftan sosyal medyaya: iletişim teknolojileri ve siyasal iletişim. G.D. Türk ve Ş. Özdemir (Ed.), *Sosyal medya sosyolojisi* içinde (s. 1-35). Nobel Yayınları.
- Koçyiğit, M ve Koçyiğit, A. (2018). Değişen ve gelişen dijital iletişim: yazılabilir web teknolojisi (Web 2.0). V. Çakmak ve S. Çavuş (Ed.), *Dijital kültür ve iletişim* içinde (s. 19-48). Literatürk Academia.
- Koçyiğit, M ve Koçyiğit, A. (2023). Dijital çağda sosyal medyada dezenformasyonla mücadele. A.B. Darı (Ed.), *Dijital çağda medya araştırmaları* içinde (s. 177-207). Paradigma Akademi.
- Laer, J. V. ve Aelst P. V. (2010). Internet and social movement action repertoires opportunities and limitations. *Information. Communication & Society*, 13(8), 1146-1171.
- Manovich, L. (2002). *The language of new media*. MIT Press.
- Mousavi, S. (2023). *Yeni-sosyal medya ve demokrasi*. Ütopya Yayınevi.
- Okudan-Dernek, K. (2020). Sosyal medya, demokrasi ve seçimler. T. Şener (Ed.). *Siyaset medya ve seçmen* içinde (s. 67-83). Nobel Bilimsel Eserler.
- Okumuş, E. (2022). Yeni medya, kamusal alan ve kamuoyu. H. Hülür ve C. Yaşın (Ed.), *Yeni medya, toplum ve kamusal alan* içinde (s. 331-352). Ütopya Yayınevi.
- Özdemir, M. (2015). Ağ toplumu ve siyasal hareketlilik: ağ toplumunda siyasal iktidarın konumu. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.
- Özbay, K. (2022). Sivil toplum, kamusal alan ve yeni medya. H. Hülür ve C. Yaşın (Ed.), *Yeni medya, toplum ve kamusal alan* içinde (s. 165-181). Ütopya Yayınevi.
- Pepe, M.M. (2023). *Sosyal medyanın gençlerin siyasi tutumuna etkisi*. Duvar Yayınları.
- Sağlam, M., Bekar, S. ve Erdemsoy, E. (2023). Yeni medya ve toplumsal hareketler: vegan aktivizmi. M. Karanfiloğlu ve G. Demirel (Ed.), *Yeni medyanın toplumsal yansımaları* içinde (s. 1-27). Kriter Yayınevi.
- Shirky, C. (2021). Sosyal medya’nın politik gücü: teknoloji, kamusal alan ve politik değişim (E. Al Çev.). F. Aydoğan (Ed.), *Yeni medya kuramları- I* içinde (s. 151-171). Der Yayınları.
- Sivitanides, M. ve Shah, V. (2011). *The era of digital activism, conference for information systems applied research*. Willmington North Carolina.
- Şen, A.F. (2022). *Medya, siyaset ve demokrasi*. Kültür Yayınları.

- Şener, T. (2022). Dijital siyasal iletişimde etkileşim: Ak Parti Genel Merkez Gençlik Kolları'nın sosyal medya hesapları üzerine bir inceleme. Y. Korkut (Ed.), *Siyasal iletişimde dijitalleşme* içinde (s. 43-60). Eğitim Yayınevi.
- Şüküroğlu, V.K. (2023). Hakikat sonrası çağ ve dijital kültür. İ. Karakule ve A. Çakır (Ed.), *Dijital çağda iletişim imkan ve sınırlılıklar* içinde (s.103-119). Eğitim Yayınevi.
- Topbaş, H. (2019). Siyasette sosyal medya etkisi, siyasal iletişimin düzçizgisel iletiminden hipermetinselliğe geçiş: üniversite gençliği üzerine bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 456-470.
- Uçar, A.K. (2023). Dijital kültür: aradığınız hakikate şu anda ulaşamıyor. A. K. Uçar (Ed.), *Dijital çağın yansımaları* içinde (s. 11-25). Literatürk Academia.
- Yaman, F.S. (2022). Instagram, kamusal alan ve özel alanın dönüşümü. H. Hülür ve C. Yaşın (Ed.), *Yeni medya, toplum ve kamusal alan* içinde (s. 281-308). Ütopya Yayınevi.
- Yaşar, İ.H. (2020). *Sosyal medya ve siyaset*. Orion Kitabevi.
- Yaşar, İ.H. ve Uğurhan, Y.Z.C. (2021). Haber edinme amaçlı sosyal medya kullanım sıklığının haber paylaşma davranışı üzerindeki rolü: bir saha çalışması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1182-1198.
- Yazıcı, T. ve Karlı, İ. (2016). *Bilgi toplumunda teknoloji, medya ve siyaset*. Volga Yayıncılık.
- Yegen, C. ve Kırık, A.M. (2023). Dijital kamuoyu, sosyal ağlar ve seçim kampanyaları. İ. Karakule ve A. Çakır (Ed.), *Dijital çağda iletişim imkan ve sınırlılıklar* içinde (s. 19-38). Eğitim Yayınevi.
- Yıldırım, A.F. (2023). *Ağ toplumu*. İletişim Ansiklopedisi.
- Yıldırım, O. (2023). Ağ toplumunda denetim, gözetim ve dijital paranoya. A. K. Uçar (Ed.), *Dijital çağın yansımaları* içinde (s. 27-57). Literatürk Academia.